

ام کلثوم را بشناسید

27 تیر 1403

روایتی از یکی از زنان تاثیرگذار کربلا را به نقل از کتاب زنان عاشورایی مرور کرده ایم.

کتاب زنان عاشورایی؛ نقش زنان در نهضت امام حسین علیه السلام (از عاشورا تا سقوط امویان)، اثری از زهره یزدان‌پناه قره‌تپه است که خبرگزاری ایکنا به معرفی آن پرداخته است. این قسمت به معرفی «ام کلثوم صغری دختر امیرالمؤمنین (ع)» و «فاطمه (س) دختر علی بن ابیطالب (ع)» اختصاص دارد که در ادامه می‌خوانیم.

ام کلثوم صغری دختر امیرالمؤمنین (ع) و مادرش ام ولد بوده است. مسعودی و ابن‌اثیر، ام کلثوم را در زمره اولاد علی (ع) معرفی کرده‌اند. اما مادرش فاطمه (س) نیست.

به گفته ابن‌حزم، زینب کبری (س) و ام کلثوم کبری (س) از جمله فرزندان علی (ع) و فاطمه (س) هستند، گرچه زینب صغری و ام کلثوم صغری را نیز که مادرشان ام ولد بوده معرفی کرده است. محسن‌الامین تعداد دختران علی (ع) که لقب ام کلثوم داشته‌اند را چهار نفر ذکر کرده است: ۱. همسر مسلم ابن عقیل ۲. همسر عبدالله اصغر بن عقیل ۳. همسر عمر بن خطاب ۴. همسر عبد الله بن جعفر. بر اساس گفته «زبیر بن بکار» نسب شناس مشهور عرب، زینب کبری (س) که به همسری عبدالله بن جعفر درآمد و ام کلثوم کبری که همسر عمر بن خطاب شد، هر دو از فاطمه زهرا (س) بوده‌اند. وی دختران معروف دیگر علی (ع) از غیر فاطمه (س) را چنین نام برده است: رقیه دختر صهباء که همسر مسلم ابن عقیل گشت، زینب صغری به ازدواج محمد بن عقیل درآمد و ام کلثوم صغری که نامش نفیسه بود به همسری عبدالله اکبر بن عقیل انتخاب شد.

مامقانی در تنقیح المقال می‌نویسد: «رقیه دختر امیرالمؤمنین (ع) همسر مسلم بن عقیل و مادر عبدالله و محمد بوده است. دو پسرش در نینوا شهید شدند و این بانو با اسیران به شام رفت و مصیبت‌ها به چشم دید. مادر رقیه صهباء ثعلبیه (صهباء ام حبیب دختر عباد بن ربیعہ الثعلبیه) است. گفته شده است که صهباء از اسیران یمامه یا عین التمر بود که امیرالمؤمنین (ع) او را خریداری کرده است. صهباء از امیرالمؤمنین صاحب دو فرزند به نام عمر الاطرف و رقیه گردید. بعضی معتقدند که ام کلثوم که دختر حضرت فاطمه (س) بوده است، در زمان امام مجتبی (ع) از دنیا رفت. این بانو که نامش در حادثه کربلا مطرح است یکی دیگر از همسران امیرالمؤمنین (ع) است. لذا به نظر می‌رسد که ام کلثوم حاضر در واقعه کربلا همان زوجه مسلم بن عقیل است که به دنبال همسر و برادر بزرگوارش اباعبدالله الحسین (ع) راهی کربلا شد.

سید بن طاووس می‌نویسد: سیده ام کلثوم خواهر (پدری) امام حسین (ع) و زینب کبری (س) است که در مصائب کربلا شریک و همراه ایشان بود و همسرش نیز در راه اباعبدالله الحسین (ع) شهید گردیده بود. وی زنی صبور و مطیع خدا و امامش بود. بانویی فصیح و بلیغ بود که در کوفه و شام و ... سخنرانی کرد.

وی بانویی بسیار با حیا و با عفت بود، هنگامی که اسرا را به همراه سرهای شهدا وارد شهر می‌کردند از شمر خواست که از جهتی برود و سرها را جلوی کاروان اسرا ببرد که مردم ایشان را کمتر نگاه کنند. از سال وفات و محل دفن ایشان اطلاعات دقیقی در دست نیست. لیکن در باب‌الصغیر شام (سوریه کنونی) در کنار مرقد سکینه(س) دختر امام حسین(ع) قبر ام‌کلثوم، دختر علی(ع) است.

محل دفن ام‌کلثوم زینب کبری(س) مورد بررسی قرار گرفت. ام‌کلثوم کبری نیز که از فاطمه(س) بود در مدینه هنگام حیات امام حسن مجتبی(ع) به همراه فرزندش زیدبن‌عمر در یک روز از دنیا رفته و در بقیع مدفون شد. ام‌کلثوم مورد نظر که در باب‌الصغیر است می‌توان به طور دقیق گفت که این دو نفر نبوده‌اند. یعنی باید وی از سایر زنان علی(ع) غیر از فاطمه(س) بوده باشد. از میان دختران دو ام‌کلثوم دیگر هستند. یکی از آنان نفیسه همسر عبدالله‌اصغر بن‌عقیل و دیگری زینب، همسر محمد بن‌عقیل بوده است. این مرقد باید متعلق به یکی از این دو باشد.

آنچه مسلم است این بانو در حادثه کربلا، همراه خواهرش زینب(س) حضور داشته و در بارگاه ابن‌زیاد و یزید خطبه‌های غرا و کوبنده‌ای خوانده و در منابع تاریخی نیز ثبت شده است.

فاطمه(س) دختر علی بن ابیطالب(ع)

فاطمه، دختر علی بن ابیطالب(ع) و مادرش امولد است. وی با محمد بن ابی سعید بن عقیل بن ابیطالب ازدواج کرد و حمیده و محمد را به دنیا آورد. پس از وی به ازدواج سعید بن أسود بن ابی‌البحتری در آمد و برزه و خالد فرزندان سعید را به دنیا آورد. بعد او به عقد منذر بن عبیده بن زبیر در آمد و عثمان و کبره فرزندان منذر متولد شدند. پس از درگذشت منذر نیز فاطمه(ع) برای مدتی زنده بود.

به گفته طبری وی در سال ۱۱۷ قمری فوت کرد. او در واقعه کربلا همراه برادر و امامش حسین(ع) و خواهرانش حضور داشت و شاهد همه مصائب و ظلم‌های وارد شده بر آل رسول الله(ص) بود و همراه زینب و سایر بانوان خاندان پیامبر(ص) به دمشق برده شد.